

Sygn. akt II Ka 94/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2018r.

Sąd Okręgowy w Koninie II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSO Agata Wilczewska

Protokolant : st. sekr. sąd. Irena Bąk

przy udziale Ewy Sypniewskiej - Sojki Prokuratora Prokuratury Rejonowej w Koninie

po rozpoznaniu w dniu 27 kwietnia 2018r.

sprawy **Z. W.**

oskarżonego z art.209§1k.k.

na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Rejonowego w Koninie

z dnia 23 stycznia 2018r. sygn. akt II K 847/17

Uchyła zaskarżony wyrok w całości i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Koninie do ponownego rozpoznania.

Agata Wilczewska

Sygn. akt: II Ka 94/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 stycznia 2018 r. Sąd Rejonowy w Koninie, sygn. akt II K 847/17, oskarżonego Z. W. u niewinnił od tego, że w okresie od 15 listopada 2012 r. do 15 czerwca 2014 r. w K. uchylał się od wykonywania na rzecz swojej córki S. W. obowiązku alimentacyjnego poprzez nieopłacenie świadczenia okresowego w postaci renty alimentacyjnej, której wysokość w kwocie miesięcznej 350 zł określona została na mocy wyroku Sądu Rejonowego w Koninie z dnia 15.07.2008 r. sygn.. III RC 361/08, przy czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość pięćdziesięciu dwóch świadczeń okresowych tj. popełnienia przestępstwa z art. 209 § 1 k.k.

Apelację od powyższego wyroku wniósł prokurator zaskarżając go w całości na niekorzyść Z. W.. Na podstawie art. 438 pkt. 3 k.p.k. orzeczeniu zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na treść wyroku, poprzez przyjęcie przez Sąd I instancji, iż na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego w sposób nie budzący wątpliwości nie została spełniona przesłanka, iż osoba uprawniona narażona została na niemożność zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, a istniejące w tym zakresie wątpliwości należy zgodnie z zasadą in dubio pro reo rozstrzygnąć na korzyść oskarżonego, podczas gdy wnikliwa analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz obowiązujących w tej materii przepisów prowadzi do przeciwnego wniosku.

Stawiając ten zarzut prokurator wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd odwoławczy zważył co następuje:

Apelacja prokuratora okazała się celowa i doprowadziła do wydania wyroku o charakterze kasatoryjnym.

W pierwszej kolejności wskazać trzeba, że stosowanie reguł intertemporalnych zawartych w art. 4 k.k. jest obowiązkiem sądu i na podstawie tych reguł należy rozwiązywać kolizje wynikające z różnic uregulowań prawnych zawartych w różnych ustawach obowiązujących w chwili popełnienia czynu oraz w okresach późniejszych, aż po dzień orzekania przez sąd odwoławczy (wyr. SN z 13.07.2005 r., II KK 297/04).

Zgodnie z aktem oskarżenia czyn oskarżonego miał zostać popełniony w okresie od dnia 15 listopada 2012 r. do dnia 15 czerwca 2014 r. Sąd Rejonowy podjął się analizy okoliczności niniejszej sprawy w świetle przepisu art. 4 § 1 k.k.

i jakkolwiek doszedł do słusznego wniosku, iż względem Z. W. winien zależeć zastosowanie przepisu art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 maja 2017 r., a więc w zw. z art. 4 § 1 k.k., to jednak uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu było rozstrzygnięciem przedwczesnym.

Przypomnieć więc należy że ustawą z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2017 r., poz. 952) znowelizowano m. in. przepis 209 § 1 k.k. który otrzymał brzmienie: kto uchyła się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Obecnie doprowadzenie (poprzez zaniechanie w płatnościach świadczeń) do niemożności zaspokojenia potrzeb życiowych przez osobę uprawnioną do alimentów, jest przestępstwem kwalifikowanym z art. 209 § 1a k.k. przy czym uzupełnione jest dodatkowym znamieniem, którego nie było w treści art. 209 § 1 k.k., a który to przepis obowiązywał na dzień 15 czerwca 2014 r. Chodzi tutaj o stwierdzenie, że przypisanie odpowiedzialności za przestępstwo nie alimentacji z art. 209 § 1a k.k. warunkowane jest łącznym wypełnieniem znamion z tego przepisu oraz paragrafu go poprzedzającego, a zatem również zachodzi konieczność stwierdzenia, że łączna wysokość powstałych wskutek nie alimentacji zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo też stwierdzenia opóźnienia w płatności zaległego świadczenia innego niż okresowe, które wynosi co najmniej 3 miesiące. Tego znamienia nie zawierał przepis art. 209 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym

w dniu 15 czerwca 2014 r. Nie sposób również pominąć, że o ile obecnie warunkiem przypisania odpowiedzialności z art. 209 § 1a k.k. jest uchylenie się od spełnienia świadczenia alimentacyjnego, to w czasie popełniania przez oskarżonego zarzucanego mu czynu, warunkiem przypisania odpowiedzialności było uporczywe uchylenie się od wypełnienia obowiązku alimentacyjnego. Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, że przepis art. 209 § 1 k.k. w poprzednim brzmieniu, tj. obowiązującym na dzień 15 czerwca 2014 r. jest względniejszy dla oskarżonego, a zatem zgodnie z art. 4 § 1 k.k. musiał znaleźć zastosowanie w niniejszej sprawie.

W następstwie powyższego, a przy tym mając na względzie dotychczasową treść art. 209 § 1 k.k. (obowiązującą do dnia 30 maja 2017 r.) Sąd Rejonowy stanął na stanowisku, iż dla przypisania oskarżonemu przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. w zw.

z art. 4 § 1 k.k. konieczne było spełnienie przesłanki narażenia uprawnionej osoby na niemożność zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych.

Na konieczność szczegółowych ustaleń co do w/w przesłanki wskazuje chociażby wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2008 r. w którym wskazuje się, że: „nie można przyjąć, że okoliczności popełnienia przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. nie budzą wątpliwości – tak jak wymaga tego dyspozycja art. 335 § 1 k.p.k. –

w sytuacji gdy w toku postępowania przygotowawczego nie ustalono, czy w wyniku nie alimentacji pokrzywdzony został narażony na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych jak też czy oskarżony dysponował możliwościami finansowymi, które pozwalałyby mu nałożenie alimentów (II KK 221/08).

Potrzeba stwierdzenia tego niebezpieczeństwa w każdym wypadku przesądza o tym, że czyn ten jest przestępstwem konkretnego narażania na niebezpieczeństwo. Należy mieć przy tym na względzie, że zmniejszenie lub uchylenie narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych przez kogoś innego nie wyłącza odpowiedzialności karnej sprawcy. Okoliczność, że podstawowe potrzeby dziecka są zaspokajane przez inne osoby, nie oznacza braku w czynie oskarżonego znamienia przestępstwa nie alimentacji, polegającego na narażeniu dziecka na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. W uchwale z dnia 9 czerwca 1976 r. Sąd Najwyższy wskazał, że „fakt zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych uprawnionego kosztem znacznego wysiłku osoby współzobowiązanej do alimentacji albo przez inne osoby, nie zobowiązane, nie wyłącza ustawowego znamienia narażenia na niemożność zaspokojenia tych potrzeb” (VI KZP 13/75, OSNKW 1976, Nr 7–8, poz. 86). Podobna sytuacja występuje, gdy koszty utrzymania i wychowania uprawnionego do alimentacji ponosi instytucja państwowa do tego powołana (np. Fundusz Alimentacyjny). W orzecznictwie wielokrotnie wskazywano, że okoliczność, iż Fundusz Alimentacyjny pokrywa zaliczkowo należne kwoty alimentacyjne zasądzone od dłużnika, który uchylił się od ich uiszczania, nie zmienia faktu, że samo ich niepokrywanie przez sprawcę może wypełniać także znamię narażenia pokrzywdzonych na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Przyjmuje się bowiem, że pomoc z Funduszu Alimentacyjnego działa tak samo, jak działa każda inna pomoc od osób niezobowiązanych, które z pobudek humanitarnych umożliwiły egzystencję osób pokrzywdzonych (wyr. SA w Poznaniu z 16.12.1996 r., II AKA 407/96; por. wyr. SN z 27.03.1987 r., V KRN 54/87 i uchw. SN z 09.06.1976 r., VI KZP 13/75).

Z pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Koninie S. O. z dnia 23 czerwca 2017 r. wynika, że alimenty na rzecz S. W. wypłaca Fundusz Alimentacyjny, przy czym zaległość oskarżonego na rzecz tego podmiotu wynosi 21.027,95 zł (k. 1). W tej sytuacji konieczne było ustalenie, czy zachowanie oskarżonego polegające na nie alimentacji S. W. naraziło ją na niemożność zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych. Sąd odwoławczy podziela przy tym stanowisko Sądu Rejonowego iż zgromadzony materiał dowodowy w żadnym razie nie pozwala na poczynienie pewnych i wyczerpujących ustaleń w powyższym zakresie. Jest on bowiem bardzo skromny i ogranicza się w zasadzie do wyjaśnień samego oskarżonego oraz dokumentów nadesłanych przez (...) w K., PUP w K. oraz Prezydenta Miasta K.. Niemniej jednak nie można zgodzić się z twierdzeniem, że skoro prokurator nie wykazał spełnienia w/w przesłanki oraz ze względu na treść art. 5 § 2 k.p.k., to zachodziła konieczność uniewinnienia oskarżonego. Pamiętać bowiem trzeba, że akt oskarżenia w niniejszej sprawie wpłynął do Sądu w dniu 4 sierpnia 2017 r., a zatem już po wejściu w życie ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U.

z 2016 r. poz. 437, wejście w życie 15.04.2016 r.), którą cofnięto wcześniej obowiązujący kontradiktoryjny model procesu karnego. Na mocy w/w ustawy znowelizowano art. 167 k.p.k. zgodnie z którym dowody przeprowadza się na wniosek strony albo z urzędu. Patrząc na powyższy przepis z perspektywy zasady prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.), należy stwierdzić, iż organ procesowy jest zobowiązany do przeprowadzenia dowodu, gdy może mieć on znaczenie dla realizacji tej zasady. Jednocześnie nieprzeprowadzenie dowodu z urzędu może wywoływać różne skutki – postępowaniu przygotowawczym może prowadzić do skorzystania przez sąd z instytucji zwrotu sprawy (art. 344a k.p.k.), a w postępowaniu jurysdykcyjnym, do uwzględnienia środka odwoławczego z uwagi na naruszenie art. 167 k.p.k.

W tych okolicznościach wymagane było wykazanie odpowiedniej inicjatywy dowodowej (także przez Sąd), w kierunku ustalenia czy oskarżony Z. W. swoim zachowaniem wypełnił wszystkie przesłanki z art. 209 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. Zaniechanie powyższego doprowadziło zaś do obrazy art. 167 k.p.k. która miała wpływ na treść wydanego orzeczenia.

Z tych też względów zachodzi konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Z uwagi na zakres materiału dowodowego, którego uzupełnienie jest konieczne Sąd Rejonowy może natomiast rozważyć zwrot sprawy prokuratorowi w celu

uzupełnienia postępowania przygotowawczego (art. 344a § 1 k.p.k.). Przypomnieć bowiem trzeba, że celem tego etapu postępowania jest m. in. ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo, a nadto zebranie, zabezpieczenie

i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu (art. 297 § 1 pkt. 1 i 5 k.p.k.). Tymczasem analiza akt sprawy nie pozwala na ustalenie, czy S. W. została narażona na niemożność zaspokajania swoich podstawowych potrzeb życiowych, czego powodem są istotne braki w zgromadzonym materiale dowodowym. Jednocześnie, w świetle skorzystania przez w/w oraz jej matkę W. M.

z prawa od odmowy zeznań (k. 58), zachodzi konieczność poszukiwania innych źródeł dowodowych, co jest przecież czynnością właściwą dla postępowania przygotowawczego.

W oparciu o art. 436 k.p.k. ograniczył rozpoznanie wniesionego środka odwoławczego do omówionego uchybienia, albowiem rozpoznanie sprawy w tym zakresie było wystarczające do wydania orzeczenia, a rozstrzygnięcie o zasadności pozostałych zarzutów zawartych w apelacji byłoby bezprzedmiotowe.

Z tych wszystkich względów Sąd odwoławczy, na podstawie art. 437 § 1 i 2 k.p.k. orzekł jak w wyroku.

Agata Wilczewska